

In de brief staan vier voorbeelden van de ontwrichtende gevolgen die de toezegging kan hebben. In het eerste geval komt de kerkenraad terug op zijn toezegging. De beroepene kan hiertegen niet in het geweer komen: 'Kerkregtelijk is de toezegging niet geldig.' In de tweede situatie bedankt de predikant voor de toezegging, maar als het vervolgens toch tot een beroep komt, neemt hij het aan. Dit staat op gespannen voet met art. 53 van het 'Reglement op de Vacaturen', dat een tweede beroep in dezelfde vacature uitsluit. Een derde geval betreft de situatie waarin een predikant die op vertrekken staat, onverwacht overlijdt. De gedane toezegging strekt zich vanwege het gratiejaar dan ineens over een veel langere periode uit, 'een verbond, dat bij zoo ligt veranderende omstandigheden én voor de gemeente én voor hem door wien de toezegging werd aangenomen, soms hoogst bezwarend kan worden.' In de laatst gereleveerde situatie heeft een predikant invloed op het beroep van zijn opvolger. De toezegging vindt plaats in de tijd dat hij, weliswaar met het vertrek naar een volgende gemeente voor ogen, nog lid is van de kerkenraad. Het bestuur acht dit ongewenst.

De secretaris van de synode, S.F. van Hasselt, was er voorstander van 'op de eene of andere wijze het misbruik van het geven van toezegging van beroep tegen te gaan'.⁸⁵ Hij kreeg daarin het dagelijks bestuur van de synode, de algemene synodale commissie in zoverre mee, dat die weliswaar geen 'wetsartikel' wenste, maar de synode voorstelde 'eene verklaring te doen uitgaan tegen meerge-noemd geven van toezegging, als werkelijk in strijd, zoo niet met de letter, althans met den geest der bepalingen van het Reglement op de vacaturen en alle verbindende kracht missende'.⁸⁶ De synode verklaarde zich in de zomer van 1867 echter in meerderheid tegen elke maatregel, omdat het niet zou helpen en 'in sommige gevallen inbreuk op de vrijheid van handelen bij de Kerkeraden zou kunnen gemaakt worden'.⁸⁷ Het onderwerp zou behoudens een enkele losse opmerking meer dan een eeuw niet meer op de synodale agenda van de Nederlandse Hervormde Kerk voorkomen.⁸⁸ Hoewel buitenkerkordelijk werd de toezegging een algemeen aanvaard gebruik in de beroepingspraktijk. In *De Standaard* bijvoorbeeld kreeg de 'Toezegging van beroep' al snel na de start van het periodiek op 1 april 1872 in de beroepingsberichten een eigen kopje, meestal voorop in een reeks met verder 'Beroepen', 'Bedankt', 'Aangenomen' en andere categorieën, zoals 'Eervol emeritaat'.⁸⁹ Het ontstaan van de toezegging van beroep aan predikanten krijgt reliëf tegen de achtergrond van een kerkordelijke variant ervan die in dezelfde jaren onder druk komt te staan. Art. 52 van het 'Reglement op de Vacaturen', zoals dat op 1 juli 1857 in werking was getreden, bepaalt: 'Tot de vervulling van een vacature komen niet in aanmerking de predikant die, toen zij ontstond, of toen de drie

delijke Provinciën des Rijks' van 16 april 1816 (Van der Tuuk, *Handboek* 1, 79-90), m.n. art. 4 (83).

⁶⁵ Een tweetal voorgelegd aan de minister (*Provinciale en Overijsselsche en Zwolsche Courant* d.d. 27 maart 1861; vgl. *BZ* 1861A, 308v). Twee weken later werd – vermoedelijk na verkreten goedkeuring van het tweetal – bericht over een 'toezegging van beroep' aan Kunst (*idem* d.d. 10 april 1861), een keuze die het ministerie probeerde (*Rotterdamsche Courant* d.d. 29 april 1861). J.H. (Jacob Hendrik) Kunst (1837-1881), stud. theol. Leiden, pred. Venlo 1861, St. Petersburg 1867-1872, Someren 1876, Gastel 1881.

⁶⁶ Faber, 86-88. Vgl. ook Douwes, *Kerkelijk wetboek*, 16v.

⁶⁷ Zie ook de uitvoerige aantekening bij art. 24 van het Algemeen Reglement in: *De Reglementen der Nederlandsche Hervormde Kerk met aantekeningen* ('s-Gravenhage: Nederlandsche Boek- en Steendrukkerij 1948), 19v.

⁶⁸ Bijvoorbeeld *BZ* 1856A, 652: 'om hem later naar kerkorde te beroepen.'

⁶⁹ In 95 van de 147 getelde toezeggingen aan proponenten is het beroepingswerk van de gemeente opgenomen op de site www.dominees.nl (geraadpleegd 6 januari 2017) en daarmee relatief eenvoudig te controleren. Op het voorbeeld van Keijser in Noordeloos na is de